

ET STERKT FINNMARK

Sp *- vær folk*
i hele Norge

Fylkesvalgprogram 2023 - 2027

Finmark Senterparti

11. FEBRUAR 2023
FYLKESÅRSMØTE

Kirkenes

Innhold

Innledning: Et sterkt Finnmark

Kapittel 1. Verdiene skapes i hele Finnmark	4
1.1 Matfylket Finnmark – arktisk matproduksjon fra sjø og land	5
1.2 Mineralnæringen.....	13
1.3 Naturbasert turisme – opplevelsen av det nordligste Europa.....	14
1.4 Energi.....	15
Kapittel 2. Samferdsel og infrastruktur i hele Finnmark	18
2.1 Fylkesveiene	19
2.2 Buss-, båt- og fergetilbudet.....	19
2.3 Skredsikring.....	21
2.4 Fly	21
2.5 Sjøfart	22
2.6 Fiskerihavner	22
2.7 Kommunikasjon, bredbånd/fiber/mobildekning.....	23
Kapittel 3. Utdanning i hele Finnmark – tillit, kunnskap og læring	23
3.1 Høyere utdanning.....	26
Kapittel 4 Kultur, idrett, folkehelse og frivillighet i hele Finnmark	28
Kapittel 5. Helse og omsorg i hele Finnmark – beredskap, trygghet og likeverdighet	31
Kapittel 6. Klima, miljø og ressursforvaltning i hele Finnmark	33
6.1 Klima og miljø.....	33
6.2 Rovviltforvaltning	35
6.3 Finnmarkseiendommen / FEFO.....	35
Kapittel 7. Mangfoldige Finnmark	38
Kapittel 8. Ungdom i hele Finnmark	39
Kapittel 9 Forsvaret i nord	40
9.1 Trygghet for folk	41
Kapittel 10 Internasjonalt arbeid i Finnmark	42
10.1 Nordområdene, urfolkssamarbeid og nordisk samarbeid	42

Et sterkt Finnmark!

Valget 2023 staker ut kursen for Finnmark fylke som etter tvangssammenslåingen med Troms skal bli seg selv igjen fra 1.1.2024. Målet vårt er å utvikle et sterkt Finnmark.

For Senterpartiet er det viktig å utvikle en politikk basert på vår historie og vår flerkulturelle identitet. Finnmarkingen er i dag, som i tidligere tider, et folk satt sammen av mange folk. Vi har identiteter som spenner over ulike kulturer, språk og levesett som gjennom tida er vevd sammen til en fargerik mosaikk. Den samiske urbefolkningen og den kvenske nasjonale minoriteten har hver sine tydelige posisjoner ved siden av den norske kulturen. I tillegg er Finnmark sin befolkning sammensatt av et stort internasjonalt mangfold. Sammen er vi Finnmarkinger. Det er sammen vi skaper et sterkt Finnmark hvor flere ønsker å bo. Det er slik vi blir enda flere Finnmarkinger!

Senterpartiet vil bygge finnmarksamfunnet nedenfra. Vi er opptatt av et samfunn med frie selvstendige mennesker som tar ansvar for sitt eget liv, for fellesskapet og for naturen og miljøet.

Finnmark skal selv sitte i førersetet for utvikling av vårt fylke. Vi sier et klart nei til sentralisering og et klart ja til desentralisering av makt.

Senterpartiet vil videreutvikle et bærekraftig samfunns- og næringsliv i **hele Finnmark**. Vi ønsker livskraftige samfunn preget av optimisme, nyskaping og fremtidstro, slik at ungdommen vil satse i landsdelen. Vi er opptatt av utvikling i distriktene, i tettsteder og i byene, til beste for befolkningen. Senterpartiet er opptatt av å desentralisere fylkeskommunale oppgaver til flere steder i Finnmark. Vadsø er fylkeshovedstaden i Finnmark.

Vi vil videreutvikle et godt, likeverdig og trygt offentlig desentralisert tjenestetilbud, uavhengig av hvor den enkelte bor. Mer ansvar og myndighet må plasseres lokalt, der folk lever og tjenestene skal produseres. Helse, skole og velferd skal være godt utbygd og gi **trygghet for folk**. Det er tunge sikkerhetspolitiske argumenter for å opprettholde en stabil befolkning i Finnmark.

Finnmark er rik på naturressurser. **Nasjonal kontroll** over forvaltningen av ressursene er avgjørende for en bærekraftig bruk slik at Finnmark skal få gevinst gjennom lokale ringvirkninger og nye arbeidsplasser i hele regionen. Finnmark er i et globalt spennende område med sterkt fokus fra den øvrige verden. Senterpartiet mener at innbyggerne i Finnmark skal beholde råderetten over og avkastning fra Finnmarkseiendommen. Forståelsen av hva som er Finnmarkseiendommen sin rolle og oppgave må videreutvikles.

Finnmark fylke er viktig for Norge. Finnmark må i mye større grad prioriteres av nasjonen Norge. Behov innenfor infrastruktur og samferdsel, kompetanse og utdanning, matproduksjon og næringsutvikling samt beredskap og helse skal kommuniseres tydelig til Stortinget. Derfor trengs et sterkt regionalt folkevalgt nivå med flere oppgaver, større ansvar og oppgaver som kan gi landsdelen tyngde og kraft. Det trengs mindre statlig byråkratisk styring nasjonalt, og mer folkevalgt styring regionalt og lokalt. Fylkeskommunen bør overta flere oppgaver som i dag ligger hos Statsforvalteren. Finnmark skal ha sitt eget statsforvalterembete.

Framtida er i nord; da må makt, myndighet og prioriteringer gjenspeile det. Nettopp gjennom et sterkt Finnmark.

KAPITTEL 1.

VERDIENE SKAPES I HELE FINNMARK

Senterpartiet vil føre en næringspolitikk som legger til rette for et livskraftig næringsliv og verdiskaping i hele Finnmark. Det er et offentlig ansvar å føre en aktiv næringspolitikk og sikre nasjonalt eierskap til naturressurser og viktige selskaper og kritisk infrastruktur. Det offentlige skal også stå for utbygging, vedlikehold og drift av transport- og kommunikasjonssystemene. God næringspolitikk og god klima- og miljøpolitikk henger sammen.

Finnmark har et stort mangfold av naturressurser som gir grunnlag for næringsutvikling, som igjen skaper gode lokalsamfunn og attraktive arbeidsplasser. Det er viktig med nasjonal kontroll og eierskap over disse ressursene.

Senterpartiet vil ha lange og vitale norske næringskjeder fra råvare til produkt, fordi dette utnytter landets ressurser best og sikrer størst mulig verdiskapning. Videre sikrer det at verdiskapningen gir gevinst i form av overskudd og arbeidsplasser. Senterpartiet mener det er viktig å satse innenfor de næringene der vi har fortrinn og der vi har etablerte næringsklynger.

Senterpartiet mener vilkårene for selvstendig næringsdrivende må bedres. Arbeidet med avbyråkratisering og forenkling må styrkes. Mulighetene knyttet til digitalisering må utnyttes maksimalt for å forenkle bedriftenes hverdag, og det offentlige må begrense kontroll og rapporteringsrutiner til et minimum.

Senterpartiet ønsker norsk eierskap i det private næringslivet fordi dette sikrer verdiskapning, kompetanse, arbeidsplasser og framtidige investeringer i Norge. Vi vil arbeide for at statlig eierskap sikrer hovedkontor i Norge og forsknings- og utviklingsaktivitet i hele landet.

I samspillet mellom utdanning, forskning og næringsliv legges grunnlaget for et kunnskapsbasert og innovativt næringsliv. Senterpartiet vil satse på forskning og utvikling slik at Finnmark kan styrke sin konkurransekraft som region.

Senterpartiet har en sterk tilknytning til primærnæringene fiske, jordbruk, skogbruk og reindrift, og vil fortsette dette arbeidet med mål om å sikre utøvernes grunnlag for drift og fremtidsrettet bærekraftig utvikling. Dette er viktig for arbeidsplasser både i produksjon og videreforedling samt for matberedskap og matvaresikkerhet. Innbyggernes nærhet og tilgang til høsting av naturen samt rekreasjon skal slås ring om slik at bo-glede skapes og folk trives.

Fylkeskommunens tilretteleggerrolle skal forsterkes med overordnet mål om lokal og regional verdiskapning hvor arbeidsplasser, kompetanse, sikkerhet og beredskap har prioritet.

Senterpartiet mener vi må ta vare på etablerte bedrifter og legge til rette for etablering og utvikling av nye. Rekrutteringsfokus og kompetanseutvikling kan gi næringslivet og offentlig sektor verktøy til å skaffe arbeidskraft. Fylkeskommunens rolle i å skape attraktive arbeidsregioner krever tett samarbeid med kommuner og næringsliv, da arbeidstakere krever gode samfunn med attraktive tilbud for å etablere seg.

Samspill mellom fornybare og ikke-fornybare næringer vil være svært viktig for å ta i bruk potensi-

alet i Finnmark. Fylkeskommunen har sammen med kommunene en svært viktig rolle som tilrettelegger og strategisk utvikler av lokalsamfunnene.

Vi vil:

- Arbeide for å øke andelen regionale utviklingsmidler og bidra til kommunale næringsfond.
- At Innovasjon Norge/Arktis skal ta en større andel av toppfinansiering innenfor prioriterte næringer.
- Arbeide for økt forsknings- og utviklingsvirksomhet i Finnmark.
- Arbeide for økt tilgang til risikovillig kapital ved å styrke bruken av nasjonale fond. Etablering av Statens pensjonsfond i Tromsø må komme hele landsdelen til gode med risikovillig kapital.
- Opprette regionalt investeringsfond for prioriterte næringer.
- Sikre konkurransekraften i distriktene gjennom distriktspolitiske virkemidler og ordninger, slik at næringslivet også i framtida skal være mangfoldig og variert.
- Ha et tettere samarbeid og samspill mellom utdanningsinstitusjoner og offentlig og privat sektor for å styrke innovasjon i næringslivet og bedre gründernes kår.
- Ha et virkemiddelapparat som løfter innsatsen når det gjelder nettverksprogram, såkornkapital, næringshager og inkubatorer.
- Ta ansvar for utvikling av regionale motorer gjennom tilrettelegging av næringsarealer og infrastruktur.
- Styrke kvinnelige gründere og legge til rette for flere kvinnelige bedriftsledere.
- Sikre at entreprenørskap er et gjennomgående tema i utdanningsløpet gjennom samarbeid med Ungt Entreprenørskap.
- Delta aktivt i bygdeveksttaler med staten for økt bosetting og næringsutvikling.
- Arbeide for nye og styrke eksisterende virkemidler i Husbanken for boligbygging i distriktene.

1.1 Matfylket Finnmark – arktisk matproduksjon fra sjø og på land

Senterpartiet ønsker å styrke primærnæringsfamilien og inkludere alle som har et stort hjerte for lokal matproduksjon og videreføring av råvarer som dyrkes, høstes og produseres i Finnmark.

I en verden hvor det å ha mulighet til å spise seg mett ikke er en selvfølge, anser vi det som en plikt å produsere det meste av maten vår selv. Den geografiske plasseringen gir matpro-

duksjon i Finnmark noen spesielle utfordringer, men også enda flere muligheter til å produsere ren og trygg mat. Det er en målsetting at næringsutøvere innen primærnæringene skal sikres en velferdsmessig standard som til enhver tid er i samsvar med den teknologiske og sosiale utvikling i samfunnet. Selvforsyning av mat er også et viktig beredskapstiltak, og sørger for mange arbeidsplasser rundt i fylket. Forskning og kompetanseutvikling innen matproduksjon er svært viktig, og Senterpartiet vil slå ring om de videregående skolene i Finnmark som gir kunnskap om de ulike matnæringene våre.

Fiskeriene – en nøkkelnæring langs kysten og i fjordene

Ressursene i havet og langs kysten er fellesskapets eiendom og skal sikres for framtidige generasjoner gjennom bærekraftig forvaltning og nasjonal råderett. Fiskeriressursene eies av det norske folk i fellesskap. Senterpartiet vil forvalte ressursene, rettigheter og kvoter på en måte som ikke bidrar til sentralisering verken innad i regioner eller mellom landsdeler. De fiskeriavhengige samfunnene skal prioriteres når fiskerettigheter fordeles.

Senterpartiet vil at Finnmark skal bli en større og sterkere produsent av videreforedlede sjømatprodukter. Vi vil styrke Finnmark sin allerede sterke posisjon som sjømatfylke på det globale markedet, og på den måten bidra og ta ansvar for å øke mattilførselen og styrke matsikkerheten i en verden med stor befolkningsvekst. Dette fordrer økt videreforedling av fisken som landes i Finnmark.

Finnmark Senterparti viser til Hurdalplattformen, hvor den nye fiskeripolitikken er slått fast. Den bygger på fiskesalgslagsloven, deltakerloven og havressurslova. Disse lovene har tjent oss godt. Det er praktiseringen som er problemet, jf. Riksrevisjonens rapport om kvotesystemet. Markedsstyring og mangel på fiskeripolitikk har resultert i en rasering av fiskerinnæringa i mange fiskeriavhengige kystkommuner.

Finnmark Senterparti vil understreke viktigheten og verdien av at Norge utenfor EU kan føre en selvstendig fiskeripolitikk. Vi mener at ei ny Stortingsmelding om kvotesystemet – selv om EØS-avtalens omsetnings-, etablerings-, investerings- og arbeidskraftkrav gjelder i fiskerinnæringa – bør være særlig tydelig på følgende punkt:

Punkt 1. Fastholde at fiskeripolitikken ellers ligger fast, dvs. at "Norge [kan] fortsette å anvende restriksjoner som gjelder den dagen avtalen blir undertegnet," mht. investering (EØS Vedlegg XII avsnitt h) og etablering (EØS Vedlegg VIII pkt. 10) i fangstleddet.

Punkt 2. Oppfylle de krav som Riksrevisjonen har påpekt i sin rapport om kvotepolitikken, dvs. ikke kun rette på sterkt kritikkverdige forhold, men også kritikkverdige og alvorlige brudd. Konkret betyr dette at departementet må utrede konsekvensene i forkant av endringsforslag, og vurdere hvordan strukturendringene i kvotesystemet har påvirket aktiviteten i de fiskeriavhengige kystkommunene.

Punkt 3. Praktisere og håndheve deltakerlovens og havressurslovas ordning for tildeling av kvoter, dvs. fordeling iht. politiske vedtak og ikke ved markedsstyring i strid med fiskerirettens regler.

Punkt 4. Fastslå at det ikke finnes lovhjemmel for kjøp og salg av fiskekvoter, snarere tvert imot, det er forbudt og må følges avvikles.

Punkt 5. Sikre at strukturkvotene ved ordningens utløp tilbakeføres til de opprinnelige kvotegrupper etter forutsetningene da ordningen ble innført i 2007. Kvotene skal sikre rekrut-

tering, verdiskaping og ringvirkninger til fiskerinæringen i de fiskeriavhengige kommunene som har mistet kvoter som følge av strukturpolitikken de siste 20 år.

I tillegg skal flåten under elleve meter gis gode økonomiske rammevilkår uten strukturering samt forutsigbarhet

og fornying med mannskap på to. Samfiske av tildelte kvoter skal bare tillates mellom uavhengige rederier etter de opprinnelige intensjonene med ordningen.

Punkt 6. Fordele kvotene slik at fisken går til best betalende anvendelse, særlig for de fiskeriavhengige kystkommunene. Fiskere som bidrar til den samfunnsøkonomiske verdiskapningen i slike fiskerikommuner ut over egen bedriftsøkonomisk lønnsomhet premieres med kvotebonus på bekostning av de som bidrar mindre.

Punkt 7. Sikre ei bærekraftig høsting av fisk på oppvekstområdene innenfor 4 nautiske mil gjennom områdereguleringer ut ifra båtenes størrelse, type og mengde redskap.

Punkt 8. Forbedre kvotekontrollen gjennom ressursregnskaper for mottak og videresalg fra mottaksanleggene, slik at kontrollbelastningen for de mindre fartøyene reduseres.

Punkt 9. Prioritere fiskekvotene til fartøygrupper som reduserer klimagassutslippene, blant annet fra trålflåten og til kystfiskeflåten, som vil redusere CO₂-utslippene ved mindre oljeforbruk med 75 % per kilo fangst og redusere de skader trålredskapene gjør med CO₂-lagrene på sjøbunnen. Dette vil også styrke de distriktpolitiske formålene i norsk fiskerilovgivning og FNs bærekraftsmål om «utvikling gjennom bevaring og bruken av hav og marine ressurser» (mål 14), om «industrialisering og innovasjon» (mål 9) og «bidrag til bærekraftige byer og lokalsamfunn som er inkluderende, trygge og robuste» (mål 11).

Punkt 10. Videreutvikle og forsterke pliktssystemet for torsketrålerne for å sikre at kvotene gir verdiskapende aktivitet i de tilgodesette fiskerikommunene i tråd med ordningens opprinnelige forutsetninger. Vurdere sanksjoner dersom forpliktelsene ikke følges opp, for eksempel i form av grunnrenteskatt av kvoteverdiene som tilføres de tilgodesette fiskeriavhengige kommunene.

Kystfisket er en grunnpilar i sysselsetting og verdiskaping langs kysten og i fjordene i Finnmark. Gjennom punktene 1 – 10 vil vi utvikle en bærekraftig fiskeripolitikk som bygger på fortrinnet som tilgang på ferskt råstoff av høy kvalitet er. Tradisjonelt kystnært fiske skal prioriteres ved bruk av kystsonen.

Vi vil:

- Støtte opp om verdiskaping og aktivitet langs kysten gjennom videreutvikling av en bærekraftig fiskerinæring.
- Opprettholde en differensiert og fiskereid flåte med spredt eierskap og forankring i fiskeriavhengige samfunn.
- Videreutvikle og prioritere kystflåten.
- Ikke gå inn for strukturering av kystflåten under 11 meter.
- La kriteriene for fordeling av kvoter mellom de enkelte fartøygruppene ligge fast.
- Utrede overgang fra kjøp og salg av kvoter til tildeling av kvoter og konsesjoner til unge rekrutter når den eldre generasjonen takker av. De som har kjøpt deltakerrettigheter, konsesjoner eller kvoter må ikke lide noe tap ved en eventuell endring.
- At det sikres rekruttering til fiskerinæringen gjennom rekrutteringskvoter.
- Øke fiskerfradraget.
- Gjeninnføre ordningen med fiskerirettleder.
- Styrke Kystvakta og kystberedskapen, inklusiv Redningsselskapet, for å bidra til økt sikkerhet og samordning av denne.
- Videreføre redusert sats på CO2-avgift for fiskenæringa.
- Legge til rette for økt lokal videreforedling av fisk i Finnmark.
- Arbeide for en desentralisert mottaksstruktur.
- Jobbe for konsesjonstildeling og prioritering med målsetting om helårlege arbeidsplasser i fiskeriavhengige samfunn.
- At fylkeskommunen sammen med sjømatnæringen skal satse på de «blå linjene» ved de videregående skolene.
- At sentrale «sjømatveier» i fylket prioriteres i samferdselsplaner.
- Arbeide for utbedring av fiskerihavner for å sikre gode og trygge havner for fiskeflåten langs kysten.

Havbruksnæringen – fiskeoppdrett i kystsonen

Senterpartiet jobber for nasjonalt, og helst lokalt, eierskap i oppdrettsindustrien. Vi arbeider for at havbruksnæringen skal utvikles på en bærekraftig måte og på et nivå som ikke forringer miljøet og livet i havet. Havbruk skal ikke fortrenge tradisjonelt fiskeri og gyteplasser langs finnmarkskysten eller i fjordene.

Det er gjennom kystzoneplaner at kommunene kan og må hente kunnskap om bruken av

sitt kystnære område, herunder både fiskeressurser, fiskerier og andre maritime aktiviteter. Det er gjennom kommunenes kystzoneplaner at målet om en bærekraftig forvaltning og bruk av de kystnære havområdene sikres. Denne planen fordeler bruken av det kystnære havrommet.

Senterpartiet mener dokumentert dyrevelferd bør vektlegges mye sterkere når det tildeles konsesjoner og tillatelser for matfiskproduksjon. Senterpartiet mener problematikken med rømming og spredning av lakselus må fokuseres sterkere på.

Næringa må i sterkere grad bidra med midler til uavhengig forskning slik at en sikrer en enhetlig og bærekraftig forvaltning av havbruksnæringen.

Senterpartiet vil fortsatt være en pådriver for at skatter og avgifter fra havbruksnæringen i større grad skal tilbakeføres til kommuner som setter av areal til og er vertskap for havbruksanlegg.

Vi vil:

- **Støtte opp om verdiskaping og aktivitet langs kysten gjennom videreutvikling av en bærekraftig havbruksnæring.**
- **At kommunene skal få mer igjen for å avsette areal til havbruksnæringen.**

Ferskvannsfiske

Finnmark Senterparti ønsker å utrede muligheter for satsing på innlandsfiskeoppdrett. Det er behov for å kartlegge muligheter og rammebetingelser for økt utnyttelse av fiskeressursene i ferskvann.

Arktisk landbruk

Jordbruk er en viktig forutsetning for beredskap, næringsliv og bosetting i Finnmark. Senterpartiet vil utvikle et framtidrettet jordbruk i Finnmark som kan utnytte fortrinnene vi har i nord. Dette innebærer tilrettelegging for utvikling av så vel tradisjonelt moderne jordbruk som småskaladrift. Senterpartiet vil arbeide for å videreutvikle disse arbeidsplassene og bidra til nyskaping og vekst. Det arktiske landbrukets viktigste grunnprofil skal fortsatt ha basis i produksjon av melk, kjøtt og gras samt utnyttelse av utmarksbeite.

Det arktiske jordbruket i Finnmark foregår i et marginalt område hvor klima, topografi, avstander og struktur kan være krevende. Det må derfor arbeides aktivt fra fylkeskommunens side slik at rammebetingelsene for jordbruket blir bedre. Den fylkeskommunale satsinga på jordbruk bør derfor bli mer målrettet, og Senterpartiet vil arbeide for at jordbruket blir en del av regjeringas nordområdesatsing.

Kulturlandskapet er viktig for å gjøre Finnmark til et trivelig sted å leve, og bidrar til at landsdelen blir mer attraktiv for innbyggerne og tilreisende turister. Ivaretagelse av kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet krever opprettholdelse av dyrkamark samt beiting av utmark:

Vi vil:

- **Legge til rette for videre satsinger innen arktisk landbruk. Bidra til utvikling av kortreist matproduksjon med basis i lokale råvarer og småskalamat, samt fokusere på utfordringer i forbindelse med distribusjon av nisjeprodukter.**
- **Arbeide for en stabil og trygg veterinærdekning hele døgnet i hele fylket.**
- **Styrke samarbeidet mellom landbruksforvaltningen i fylkeskommunen og i kommunene.**
- **Bureisningsbruk settes som satsningsområde med målsetting om etablering av 5 nye bruk i Finnmark**
- **Utvikle gode støtteordninger for investeringer og planlegging av landbruksbygg og generasjonsskifte gjennom å gi støtte til modernisering og investering i jordbruket til unge bønder.**
- **Legge forholdene til rette for både heltidsjordbruk og jordbruk i kombinasjon med annen virksomhet.**

- **At det totale ressursgrunnlaget hos den enkelte må ligge til grunn ved planlegging og utbygging.**
- **Arbeide for at jordbruksarealer forvaltes i et langsiktig perspektiv, primært som eid areal eller med langsiktige jordleieavtaler.**
- **Opprettholde kulturlandskapet og synliggjøre verdien av det, spesielt i forhold til utvikling av reiselivet.**
- **Bidra til styrking og videreutvikling av næringsmiddelindustrien.**
- **At det satses sterkere på landbruksforskning i landsdelen, særlig innen planteforedling.**
- **Sikre at jordbruket gis muligheter til innovasjon gjennom økt støtte til produktutvikling, nyskaping, merkevarebygging og FoU i regionen.**
- **Satse på utvikling av skogen og arktisk tre som mulighet for verdiskaping. Stimulere til større avvirkning av hogstmoden skog i fylket. Øke innsatsen innen bærekraftig kultiveringsarbeid i skogen.**
- **Arbeide for økt av bruk og foredling av lokale skogprodukter, både til tradisjonell trelast, energi fra skog, samt nye bruksområder.**
- **Styrke samarbeidet mellom landbruksnæringa og de videregående skolene med naturbrukslinje.**
- **Styrke temaet arktisk landbruk innen høyere utdanning.**

Reindrift

Reindriften nyttiggjør seg utmarksressursene i fjellområdene og har et stort potensial for økt verdiskaping gjennom sine særegne produkter. Reindrift er en sentral distriktsnæring som bidrar til bosetting, beredskap og næringsdrift i hele fylket og til ulike årstider. Reindriften er stor både som primærnæring og som grunnlag for andre sekundær- og tertiærnæring. Reindrift er en viktig samisk næring, og en levende språk- og kulturbærer. Reindriftnæringen må sikres forutsigbare rammevilkår som bygger på de tre pilarene økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft. Senterpartiet vil bidra til at næringen får utnyttet det store potensialet for verdiskaping som finnes i å utvikle kombinasjonsnæring, reiselivsprodukter og en økt nyttiggjøring av biprodukter av rein. Det må satses på bedre markedsføring og salg av foredlede reinprodukter. Utvikling vil skape enda flere næringsmuligheter innen kulturformidling og turisme.

Vi vil:

- **Stimulere til utvikling av nye satsinger og produkter basert på rein og reindrift.**
- **Arbeide for økt forståelse for reindriftenes behov i forhold til arealer og hensyntaken som sikrer god dyrevelferd.**

- Sikre at lovens bestemmelser om konsultasjoner følges i forhold i saker som angår reindriftnæringen.
- At de enkelte reinbeitedistrikt må få tilstrekkelig ressurser slik at de har mulighet til å delta aktivt i planprosesser for å finne frem til gode totalløsninger til beste for alle parter.
- Tilrettelegge for bedre infrastruktur for slakting og videreføring.
- Jobbe aktivt mot hets og hatefulle ytringer som særlig reindriftsungdom opplever.

1.2 Mineralnæringen

Det er et krav at bedriftene skal levere på høyeste nivå på sosial og miljømessig bærekraft. Det må etableres et rammeverk for mineralindustrien som sikrer dette.

Senterpartiet ønsker bedre samordning av regelverk og myndighetsbehandling i saker som handler om mineralutvinning. Kommunen skal være planmyndighet, mens tillatelser etter andre sektorlover bør samordnes av statsforvalteren. Målet må være at tiltakshaver møter koordinerte myndigheter. Dagens rammeverk må også utformes slik at en større del av verdiskapingen fra mineralvirksomhet kommer det aktuelle lokalsamfunnet til gode, og i tradisjonelle samiske områder også det samiske samfunnet.

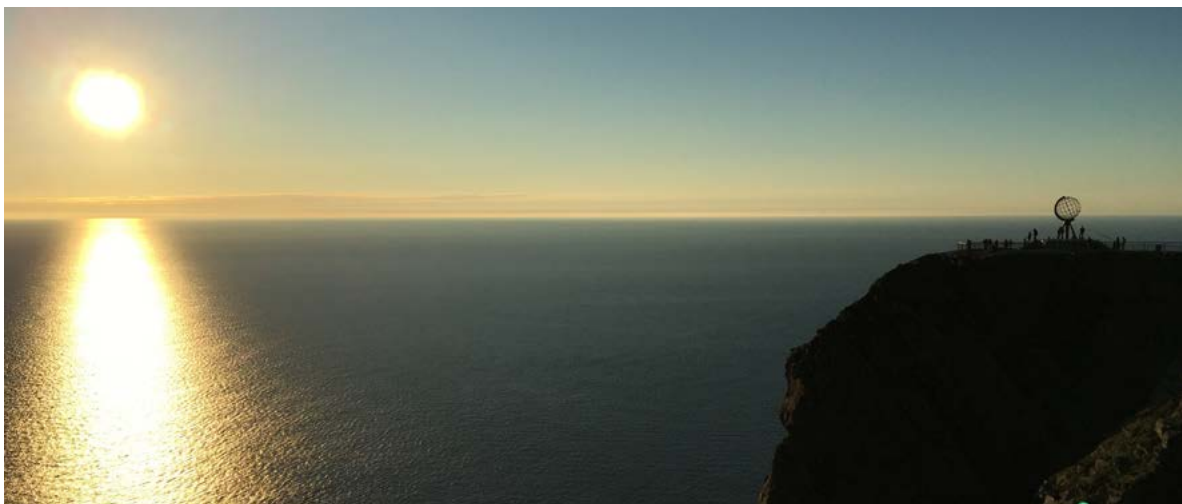
Det bør utvikles miljøstandarder for deponi i land og sjø, og forskningsinnsatsen knyttet til deponier må styrkes. Det er også et behov for å styrke arbeidet med å gjenvinne mineraler, slik at primæruttakene ikke blir større enn nødvendig.

Vi vil:

- **Sikre nasjonalt eierskap til mineralressursene og sørge for at en andel av overskuddet fra disse skal komme fellesskapet til gode.**
- **Utrede en kommunal utvinningsavgift for å gi kommunene en del av verdiskapingen ved mineralutvinning og utvinning av sjeldne jordarter.**
- **Ha bærekraftig mineralutvinning som også tar hensyn til fiskeri, havbruk og sårbare naturressurser.**
- **Stille strenge krav til avfallshåndtering og kjemikaliebruk og støtte forskning på effektiv og bærekraftig gruvedrift.**
- **Etablere en strategi for nasjonal videreføring av mineraler.**
- **Styrke den grunnleggende geologiske kartleggingen i regi av Norges geologiske undersøkelse (NGU) slik at vi får et mer oppdatert bilde av de mineralressursene vi har i Norge.**
- **Styrke utdanning innen gruveindustrien**

1.3 Naturbasert turisme – opplevelsen av det nordligste Europa

Naturbasert reiseliv er en viktig næring i Finnmark både for sysselsetning og verdiskaping. Vi mener at en samlet markedsføring og produktutvikling er viktig for å oppnå økt lokal verdiskaping. Det særegne som Finnmark har å tilby er den nordligste naturen, den samiske kulturen, midnattssol, mørketid, nordlys og det eksotiske i å være på en geografisk ytterkant i Europa. Økt turisme både landveien, sjøveien og med fly har ført til at sommerturismen er utvidet. Det er særlig innen vinterturismen og «nordlys-turismen» at veksten de senere år har vært stor. Dette bør markedsføres enda mer enn i dag. Konkurransen fra våre naboland er hard, og det er på kunnskap om markedet og markedsføring og kvalitet i tilbudet at Finnmark skal vinne. Den fylkeskommunale satsingen på turisme må økes.

Vi vil:

- **Legge til rette for vekst i turistnæringen og da med særlig vekt på miljø- og økoturisme som forankres i vår regionale kultur og tradisjon. Samt styrke utdanningen innen reiseliv.**
- **Tilføre ressurser til utvikling av økt samarbeid mellom mindre lokale bedrifter som sikrer muligheter for å tilby komplette turisttilbud.**
- **At regelverket for turistfiske må overholdes og at aktørene må ansvarliggjøres.**
- **At nasjonal turistveg med tilhørende infrastruktur må utvikles videre.**
- **Samarbeid med andre viktige næringer og sektorer slik som sjømat, landbruk, reindrift, kultur og *festivaler for utvikling av reiselivet.**
- **Tilrettelegge for at eksisterende verna områder i Finnmark kan brukes i reiselivssammenheng samtidig som at verneformålene bevares, samt bidra til utvikling av besøkssenter for nasjonalparkene i Finnmark.**
- **Arbeide for videreutvikling av regionale charterfond for å få økt turisttrafikk fra utlandet.**
- **Legge til rette for dispensasjon for persontransport for reiselivsaktører.**
- **At det utarbeides et nytt regelverk for turistfiskeaktører som tar høyde for dagens utfordringer i forhold til volum og kontroll. Gjennom dette regelverket må aktørene kunne ansvarliggjøres.**
- **For å legge til rette for vekst i reiselivet er det svært viktig å etablere en bærekraftig besøksforvaltning. Dette for å sikre nødvendig tilrettelegging, informasjon, søppelhandtering, toalettfasiliteter og regulering, slik at utfartsområder og reisestrekninger ivaretas.**
- **Arbeide for at det etableres utdanning av villmarksguider ved Tana videregående skole.**

1.4 Energi

STRØM OG KRAFTFORSYNING

Utbygging av kraftnettet må sikre stabil tilgang på kraft til næringsliv og samfunn i Finnmark. Kraftnettet må utvikles slik at eksisterende bedrifter får mulighet til å vokse og utvikle seg videre, og at nye bedrifter kan etableres. Strømnettet må rustes opp slik at bosettingen sikres i hele Finnmark.

De små nettselskapene drives like effektivt som de store. Vi trenger variasjonen av nettselskaper for å utvikle framtidens nettsystem. Nettselskapene spiller en viktig rolle i arbeidet med å legge til rette for bosetting og næringsvirksomhet i hele landet. En utvikling mot stadig større nettselskaper gjennom premiering av fusjoner må stanses.

Vannkraft er en lokal ressurs og Senterpartiet ønsker å fremme næringsutvikling nær produksjonsstedet.

Vi har fortsatt mulighet til å øke vår vannkraftproduksjon gjennom rehabilitering, fornying og utvidelse av eksisterende kraftproduksjon. For å oppnå dette, må grunnrentebeskatningen innrettes slik at denne typen investeringer oppmuntres.

Vi har i dag et godt konsesjonssystem, og konsesjonsavgiften på vannkraft som må sikres for årene framover. Et tilsvarende system må utredes for andre former for kraftproduksjon.

Senterpartiet legger stor vekt på lokal medbestemmelse i alle vindkraftsaker, og vi mener at vindkraft kun skal bygges ut der lokalsamfunnet ønsker det. Senterpartiet vil gi alle kommuner vetorett, og vi har gått inn for at alle gamle konsesjoner skal gjennomgås. Det er stor forskjell på vindturbinene man så for seg for 20 år siden og de vi har i dag. Dermed kan ikke gamle konsesjoner bygges ut nå uten nye prosesser. Senterpartiet er tilhenger av produksjon av fornybar kraft og har vært positiv til flere utbygginger. Imidlertid går det en grense for hvor mange vindkraftindustriråder som bør bygges ut – særlig med tanke på å bevare viktige natur- og friluftsområder og sikre den framtidige bruken og verdien av disse.

Nei til elektrifisering av Melkøya med landstrøm

Finnmark Senterparti mener at det i dagens situasjon ikke er mulig å gjennomføre elektrifisering av LNG-anlegget på Melkøya med landstrøm uten at det får store negative konsekvenser for forsyningssikkerheten og strømsituasjonen i resten av fylket.

Olje og gass

Senterpartiet er opptatt av at den økte petroleumsvirksomheten i nord skal gi ringvirkninger i form av verdiskaping, velferd og sysselsetting i Nord-Norge. Senterpartiet vil satse på næringsutvikling, leverandørutvikling og kompetansebygging for å oppnå dette.

Senterpartiet mener den nye geopolitiske situasjonen i nord med energi i sentrum betyr nye utfordringer, men også store muligheter for Finnmark. For å lykkes, kreves det imidlertid en aktiv politikk og en bevisst satsing for å legge til rette for at landsdelen får sin andel av aktiviteten og verdiskapingen som følger av olje- og gassvirksomheten i Barentshavet. Samtidig må hensynet til miljø og bærekraftig forvaltning, basert på kunnskap og kompetanse, ha et sterkt fokus.

Når det gjelder oljeomlasting og plassering av flytende oljeterminaler i våre fjorder/havområder, skal føre var-prinsippet legges til grunn. Det må stilles strenge miljøkrav av hensyn til fiskeressursene. Senterpartiet krever etablering av flere oljeverndepot i Finnmark, samtidig som det må inngås avtaler med alle fartøy som kan være hensiktsmessige. Oppfølging og øvelser må få økt fokus. Skipstrafikk knyttet til olje og gass langs kysten vår medfører utslipp av ballastvann og må renses før utslipp.

Senterpartiet vil at Finnmark fylkeskommune skal være en aktiv og offensiv regional deltaker i nordområdeutviklingen. Konsultasjonsplikten i utbyggingssaker skal overholdes, og utbygging skal ikke fortrenge eksisterende næringer.

Vi skal sikre forsyningssikkerhet og strøm nok for å utvikle næringslivet i Finnmark. Vi skal bygge ut på våre premisser og ikke mate EU.

Vi vil:

- **Vi vil få fortgang i bygging/videreføring av tilstrekkelig linjekapasitet fra Skaidi til Hammerfest i vest og Varangerbotn i øst slik at forsyningssikkerheten og framtidig tilgang til strøm sikres i hele Finnmark.**
- **Bidra til full mobildekning der folk bor og ferdes.**
- **Bidra til full utbygging av fiberkabler for internett til lokalsamfunn i hele Finnmark.**
- **At fylkeskommunene i Nord-Norge må videreutvikle og styrke sitt samarbeid om tilrettelegging for petroleumsvirksomhet gjennom Nordnorsk petroleumsråd.**
- **Arbeide aktivt for ilandføring og videreføring av petroleumsfunn utenfor kysten av Nord-Norge.**
- **At staten må ta et større ansvar for oljevernberedskapen langs kysten i nord. Beste tilgjengelige teknologi må benyttes og plasseres slik at den er raskt tilgjengelig. Beredskapen må også dimensjoneres og tilrettelegges for særlig sårbar natur og havområder, slik at olje og gassproduksjonen ikke truer våre fiskeressurser.**
- **Sikre rekruttering fra landsdelen gjennom å utvikle nordnorske utdanningstilbud innen petroleumsfag, der industrien mobiliseres og deltar i utviklingsarbeidet og forplikter seg til å bruke tilbudene for å dekke egne opplæringsbehov.**
- **At eventuell bygging av nye gasskraftverk skal baseres på full CO2-rensing.**
- **At det ikke skal åpnes for olje- og gassvirksomhet i Lofoten, Vesterålen eller utenfor Senja (Nordland 6, Nordland 7 og Troms 2). Det tillates heller ikke konsekvensutredning.**

KAPITTEL 2. SAMFERDSEL OG INFRASTRUKTUR I HELE FINNMARK

En helhetlig samferdsel og infrastruktur er grunnleggende for bosetting og hverdagsliv i Finnmark. Dette gjør fylkeskommunens rolle og ansvar for fylkesveier, ferge-, båt- og busstilbud spesielt viktig. Det handler om å legge til rette for en pålitelig og trygg næringstransport og om folks muligheter til å forflytte seg mellom eget hjemsted og arbeid, skole og kommunesenter – eller besøke og holde kontakt med familie og venner. En effektiv, sammenhengende og ikke minst trygg infrastruktur er dermed en avgjørende faktor for vekst og videre utvikling i samfunnet.

Den delen av infrastrukturen som staten har ansvar for er det også viktig å ha fokus på. Kommune- og fylkespolitikere må jobbe kontinuerlig for å få gjennomslag for viktige grep og prioriteringer som kan sikre en framtidsrettet utvikling av Finnmark, både når det gjelder veg, fly, båt, havner, telefoni og bredbånd. Det er et faktum at en altfor liten del av landets samlede infrastruktur- og samferdselsmidler kanaliseres til det nordlige Norge generelt og Finnmark spesielt, sjøl om det nettopp er her at avstandene er lengst, været og klimaet verst, og antall reisemåter og transportmidler færrest.

2.1 Fylkesveiene

Et vedlikeholdt veinett er avgjørende for å kunne ta hele Finnmark i bruk. Standarden på fylkesveiene må løftes slik at hverdagens behov kan løses på en trygg og forutsigbar måte og lokalsamfunn kan se framtida lyst i møte.

De nord-norske fylkeskommunene har gjennom sin «kyst til marked»-strategi dokumentert næringstransportene i landsdelen og behovet for å prioritere en helhetlig og sammenhengende infrastruktur. Finnmark Senterparti vil følge opp dette arbeidet slik at naturgitte næringer som fiskeri og havbruk kan utvikle seg videre, skape nye markeder og understøtte små og store livskraftige lokalsamfunn også i framtida.

Vi vil:

- **Jobbe for å få på plass et nasjonalt ettersleppsprogram for fylkesveiene hvor viktige næringstransportveier og flaskehalser for tungtrafikken prioriteres særskilt.**
- **Følge opp vedtatt handlingsplan for fylkesveiene i Finnmark med nødvendige investeringer.**
- **Fortsette påvirkningsarbeidet opp mot sentrale myndigheter for at staten skal ta sin del av det økonomiske ansvaret for oppgradering, modernisering og fornying av fylkesveinettet.**
- **Være en pådriver for trafikksikkerhetsarbeidet og støtte etablering av gang-/sykkelveier i bebyggd strøk og på strekninger der myke trafikanter er spesielt utsatt.**

2.2 Buss-, båt- og fergetilbudet

Finnmark Senterparti vil ha et kollektivtilbud i fylket som er effektivt, enkelt og pålitelig for innbyggere og næringsliv. Ulike transportmidler må «snakke sammen» og korrespondere slik at gjennomgående reiser kan planlegges og være forutsigbare, og systemet samlet sett oppleves som sømløst. Operatører som drifter et anbud i én del av fylket må koordinere sin virksomhet med fylkeskommunen og øvrige selskap slik at informasjons- og reisebehov på tvers av avtaleområdene ivaretas. Bussrutene i fylket bør legges opp slik at bussbytte og venting i størst mulig grad unngås. Buss-, båt- og fergetabeller bør også planlegges med et blikk mot hurtigruten/kystrutens og flyselskaperes avganger, da sistnevnte transportmidler i realiteten er en del av «kollektivtilbudet» i fylket som mange er avhengig av for at hverdagen skal gå opp.

Fordi noen plasser i fylket ivaretas av bare ett transportmiddel – typisk veiløse fiskevær og øysamfunn som er 100 % avhengig av den fylkeskommunale båt ruta – er det avgjørende at slike rutetilbud ikke salderes bort i en stram budsjett hverdag, da hele livsgrunnlaget på stedet står og faller med at rutefrekvensen opprettholdes. Finnmark Sp vil derfor arbeide for å skille den ordinære kollektivtrafikken i fylket fra disse livlinesambandene, som best kan beskrives som basal offentlig infrastruktur. Sistnevnte transportkategori bør finansieres særskilt, slik at livlinesambandene ikke skal måtte konkurrere om offentlig driftsstøtte med rutetraffic som utgjør et *tilbud* til befolkningen på strekninger der det fins flere reisealternativer og hvor passasjergrunnlaget ofte er mye større.

Finnmark Sp mener det var viktig fremskritt for landet at fergesambandene med lavest passasjergrunnlag ble gratis i 2022. Det skal være mulig å bo og skape næringsaktivitet også på mindre steder som har geografien imot seg. Etter hvert bør denne ordningen også gjelde for kystsamfunn som bare trafikkeres av hurtig-/kombibåt. I dagens situasjon handler likevel den viktigste kampen om å få båten til kais og sikre en høy nok rutefrekvens slik at bygder uten veisamband kan overleve og videreutvikle seg. Finnmark Sp vil derfor i første omgang prioritere dette, da nedskjæringer de siste årene og et meget lavt antall båtanløp per uke i dag truer eksistensen til flere lokalsamfunn. Dette kan forsterke fraflyttingen og sentraliseringen i regionen, og det er ei utvikling Finnmark Sp ikke ønsker.

Vi vil:

- **Jobbe for at det fylkeskommunale kollektivtilbudet i størst mulig grad dekker reisemønsteret og -behovet til innbyggerne og løser viktige og nødvendige transportbehov for lokalsamfunn og næringsliv i Finnmark.**
- **Jobbe for bedre samordning av buss-, båt- og fergetilbudet i fylket slik at reisehverdagen for innbyggere, pendlere og næringsliv blir enkel, forutsigbar og pålitelig.**
- **At buss-, båt- og fergetabellene lokalt også tidfestes opp mot viktige avganger til hurtigruta/kystruten og flyselskapene der/når dette er praktisk mulig.**

- **At Plan- og budsjettmessig skille båtruter som utgjør eksistensgrunnlaget for veiløse bygder fra fylkeskommunens ordinære kollektivtrafikk, og jobbe opp mot sentrale myndigheter og internt på fylket for tilstrekkelig finansiering slik også de 100 % båtavhengige samfunnene får et rutetilbud som er forsvarlig og til å leve med.**
- **Legge til rette for at flest mulig kan reise oftere med buss gjennom lokalt definert ruteplanlegging, effektive korrespondansemuligheter, god informasjonsflyt og pålitelig ruteavvikling.**
- **Følge opp vedtatte investeringstiltak for en effektiv og trygg kollektiv samferdsel i Finnmark.**

2.3 Skredsikring

Finnmark har noen av landets mest rasutsatte strekninger, særlig på fylkesveiene. Senterpartiet vil jobbe hardt for at nasjonal skredsikringsplan følges opp med tilstrekkelige statlige midler slik at nødvendige og prioriterte skredsikringstiltak på fylkesveinettet blir gjennomført. Skredsikringstiltak har ofte vært kostnadskrevenende og dreid seg om å bygge skredvoller, tunnel eller bru, men mindre kostnadskrevenende tiltak som eksempelvis skredtårn, der overvåkning og utløsning av skred inngår som tiltak, bør også vurderes. Dette kan gjøre det mulig gjennomføre tiltak på flere veistrekninger innenfor de økonomiske rammene som stilles til rådighet.

Vi vil:

- **Jobbe opp mot nasjonale myndigheter for å få på plass statlige midler til et nasjonalt rassikringsprogram der særlig rasutsatte riks- og fylkesveistrekninger prioriteres for tiltak først.**
- **Jobbe for økt bruk av aktiv skredkontroll og varsling som skredsikringstiltak.**
- **Følge opp allerede vedtatte prioriteringer av skredsikringstiltak i Finnmark.**

2.4 Fly

Med svære avstander internt og mellom landsdelen og sentrale strøk er det ingen overdrivelse å si at flyplassene og flytilbudet i Finnmark er en ekstremt viktig del av samfunnsstrukturen. Flyrutene på kortbanenettet utgjør en del av kollektivtilbudet, ettersom dagens bosetting, næringsvirksomhet og samfunnsliv i virkeligheten *forutsetter* mulighet for flytransport. Reisealternativene er generelt få og sjeldne.

Den store utfordringen i distrikts-Norge i dag er at flyprisene til dels løper løpsk. Dette gjør at helt normal og nødvendig reiseaktivitet for folk og næringsliv blir vanskelig – og noen ganger helt umulig. At folk fortviler og begynner å spørre seg om livet i nord virkelig er verdt alle hindrene og ulemmene de opplever, er svært alvorlig for både Finnmark og Norge, men dessverre forståelig.

Sp/Ap-regjeringens grep med å halvere maksprisen på anbudsrutene (FOT-rutene) fra april 2024 er en god begynnelse og et viktig bidrag for å bedre flytilbudet i Finnmark. Vi mener at dette må kompletteres med flere tiltak for å knytte Finnmark og distrikts-Norge til det nasjonale flynettet.

Vi vil:

- **Fjerne startavgifta på alle kortbaneflyplasser og passasjeravgifta på alle kortbaneruter.**
- **Tette alle ulogiske hull i FOT-rutesystemet (eks. Tromsø-Hammerfest-Tromsø) slik at ikke kommersielle enkeltstrekninger ødelegger mulighetene for kostnadseffektiv flytransport for (noen av) innbyggerne.**
- **Innføre en maksprismekanisme i FOT-rutesystemet basert på faktisk reiseavstand slik at regionale reiser, inkludert reiser over flere enkeltstrekninger, blir merkbart billigere enn i dag og dermed et reelt alternativ også for dem som reiser privat/for egen regning internt i landsdelen (Nord-Norge).**
- **Stille krav om daglig og ukentlig minimumsfrekvens minst på dagens nivå på alle relevante strekninger i det nye FOT-ruteanbudet.**
- **Sikre dagens flyplasstruktur og videreutvikle flyrutetilbudet i og til/fra Finnmark.**

2.5 Sjøfart

Økningen i den samla transporten inn og ut av fylket og landsdelen gjør at det må tas politiske grep som legger til rette for mer transport fra vei til sjø. Senterpartiet er opptatt av at det utvikles og etableres nye og framtidsrettede muligheter for sjøtransport. Oppfølging av nasjonal transportplan i forhold til havneinfrastruktur er også svært viktig for å muliggjøre økt sjøtransport framover.

Vi vil:

- **Jobbe for at en større del av godstransporten på veg kan flyttes til sjø.**
- **Jobbe for at Hurtigruta fortsatt skal ha en viktig rolle i godstransporten langs kysten.**
- **Jobbe for at det blir stilt krav Havila-rederiet om å tilby personbilfrakt til/fra samtlige havner i kystrutesambandet.**
- **Delta aktivt i arbeidet med den nordlige maritime korridor.**
- **Jobbe for å sikre nødvendig godstransportkapasitet langs hele kysten av Finnmark.**

2.6 Fiskerihavner

Fiskerihavnene utgjør en kritisk og avgjørende infrastruktur for fiskerinæringa i Finnmark. Finnmark Senterparti vil jobbe for at Kystverket, som nylig overtok eierskapet og forvaltningsansvaret for fiskerihavnene, må øke bevilgningene for å få forrang i realisering av tiltak for å oppgradere viktige havner og farleder. Vi vil følge opp alle vedtatte prioriteringer av fiskerihavntiltak i Finnmark. Ett høyt prioritert prosjekt er byggingen av en ytre molo i Vardø.

2.7 Kommunikasjon, bredbånd, fiber og mobildekning

Levende lokalsamfunn er avhengig av mobildekning, bredbånd og effektive post- og frakt-tjenester for å fungere og for å kunne utvikle seg. Senterpartiet vil sørge for bredbånd til alle innen 2025. Infrastruktur for kommunikasjon er statens ansvar, slik at likeverdige kommunikasjonsløsninger kan tilbys til lik pris i hele landet. Det er også avgjørende for sikkerhet, liv og helse at det er mobildekning over hele fylket, og at det fortsatt er en bemannet kystradio i Vardø. Posttjenesten er fortsatt sentral for både private og næringslivet, og kapasitet og regularitet må ikke svekkes.

God kapasitet på strøm, høyhastighets internett og full mobildekning er av avgjørende betydning i Finnmark, og er viktig for å sikre kommunikasjonslinjer, mulighet for næringsvirksomhet, utvikling og beredskap. Senterpartiet vil arbeide for at alle skal ha tilgang på lik forsyningsikkerhet for strøm, mobilnett og bredbånd i hele fylket.

KAPITTEL 3. UTDANNING I HELE FINNMARK – TILLIT, KUNNSKAP OG LÆRING

Videregående opplæring

En av de viktigste oppgavene for fylkeskommunen er ansvaret for videregående opplæring. Skolen skal sikre elevene gode ferdigheter i alle basisfag. Utdanningsystemene må møte og svare på endringer – i samfunnet, vitenskapelige disipliner og teknologi – og svare på behovene i det framtidige arbeidslivet. Omstilling og nytenkning øker behovet for kreativitet, kritisk refleksjon og gode samarbeidsevner.

Senterpartiet vil ha desentraliserte utdanningstilbud, både når det gjelder grunnskole, videregående skole og høyere utdanning. Vårt mål er at utdanningsinstitusjonene benytter seg av lokale og regionale fortrinn – og spiller på lag med nærmiljøet.

Alle skal ha lik rett til en utdanning der de får utløp for sitt faglige potensial, samtidig som at alle skal ha et trygt sosialt nettverk. Senterpartiet mener at opplæringen skal være tilpasset den enkelte innenfor rammen av fellesskapet. Det skal likevel være rom for å organisere undervisningen ulikt, basert på hver enkelt elevs behov for tilpasset opplæring.

Norge har et særlig ansvar for samiske språk og språket til de nasjonale minoritetene, og arbeidet med å styrke disse i utdanningssystemet må derfor prioriteres. Det må utdannes flere lærere med språkkompetanse på disse feltene, og læremiddelproduksjonen må styrkes. På samme måte må fjernundervisningstilbudet bygges ut.

Rett til å bli sett – motivasjon, gjennomføring og rådgivning

Senterpartiet er bekymret over frafallet i videregående skole. Vi mener vi trenger en snuoperasjon i ressursbruken i hele skoleløpet for å hindre frafall, til både samfunnets og enkeltindividets beste. For mange elever vil det å få anerkjennelse og utløp for praktiske ferdigheter være en viktig motivasjon for å lære. Vi må fortsette arbeidet med å gjøre hele skoleløpet mer praktisk, variert og relevant for arbeidslivet. Senterpartiet ønsker å gjøre forsøk med alternative opplæringsforløp i samarbeid med bedrifter, der eleven i større grad får læring, mestring og erfaring gjennom det praktiske arbeidet i bedrift.

Overgangene mellom utdanningstrinnene byr på særskilte utfordringer som må vies større oppmerksomhet, spesielt gjelder dette overgangen fra ungdomsskolen til videregående.

Alle elever skal oppleve et trygt og godt skole- og læringsmiljø som bidrar til trivsel, motivasjon og lærelyst. Det er derfor behov for sterke fagmiljøer rundt elevene, bestående av lærer, helsesykepleier, skolepsykolog, miljøarbeider, rådgivere og sosionomer. Det er særlig behov for å satse på skolehelsetjenesten og tiltak som styrker elevenes psykiske helse.

Alle elever har rett til tilpasset undervisning ut fra egne forutsetninger. Elever med funksjonsnedsettelse har unødvendig høyt frafall fra videregående skole. Universell utforming og tilrettelegging er helt sentralt for at disse elevene fullfører utdanningen.

Vi vil:

- Arbeide for en skolestruktur som gir flest mulig elever muligheten til å bo hjemme under utdanningen.
- Styrke LOSA-tilbudet og videreutvikle nettbaserte læringstilbud.
- At den videregående opplæringen utvikler utdanningstilbud som er i samsvar med behovene for faglært arbeidskraft i næringsliv og i offentlig sektor.
- Fortsette satsingen på opplæring i entreprenørskap gjennom ungdomsbedrifter.
- At elevdemokrati og elevmedvirkning skal ha en sentral plass i opplæringen.
- At skolene skal få økte ressurser til oppgradering, spesielt de yrkesfaglige skolene som har stort behov for fornying og oppgradering av undervisningsutstyret.
- Iverksette tiltak for å forebygge frafallet i videregående skole og følge opp dem som velger å slutte.
- Ha fokus på det fysiske arbeidsmiljøet i de videregående skolene. Oppgradering av ventilasjon og økt bygningsmessig vedlikehold må prioriteres.
- Sikre alle ungdommer mulighet til å reise på lokale yrkesmesser og besøke eller få besøk på skolen av lokalt næringsliv.
- Satse på etter- og videreutdanning for lærere og skoleledere gjennom forutsigbare ordninger for den enkelte ansatt.
- Stimulere til økt opplæring i internasjonalt arbeid – spesielt i nordområdene.
- At de som fullfører yrkesfaglig utdanning sikres muligheter for lærlingplass.
- At elever og lærlinger skal ha rett på et kollektiv- og kulturkort som gir rabatter når man reiser.
- At borteboere skal sikres et godt og sikkert tilbud om elevhybler eller vertsfamilier.
- At kollektivtilbudets reiseruter og tidtabell gir reelle muligheter for borteboere å reise hjem i helgene.
- Opprettholde et bredt fylkeskommunalt skoletilbud og landslinjer.
- Styrke samiskundervisningen i den videregående skolen.
- Legge til rette for undervisning i kvensk i den videregående skolen.
- At de videregående skolene tar en aktiv rolle i samiske læremiddelprosjekter.
- Jobbe for en utvidet stipendordning for borteboende elever under 18 år.

Satsing på fagopplæring

Senterpartiet vil styrke yrkesfagenes status og satse kraftig på å øke antallet lærlingeplasser. Vårt mål er å øke rekrutteringen til yrkesfag, skaffe flere lærlingplasser, bedre kvaliteten på fagopplæringen og redusere kostnadene ved å ta fagopplæring. Yrkesfagene er en viktig arena for det utvidete kunnskapsbegrepet, der praktisk utøvelse av faget gir grunnlag for teoretisk forståelse. Samtidig som yrkesfagene har mye praksis, må fellesfagene være relevante og tilpasset utdanningsløpet.

Fylkeskommunen i samarbeid med bedrifter og opplæringskontor skal ha hovedansvaret for oppfølging av yrkesfagelever gjennom hele det fireårige løpet (både læretid og skoletid). Lærlingene skal ha tilgang til skolenes oppfølgingstjeneste som sosiallærer, skolehelsetjeneste og rådgivningstjeneste.

Vi vil:

- **Sørge for at fagopplæringstilbudet på en bedre måte speiler samfunnets og arbeidslivets behov.**
- **Sikre oppfølging av lærlinger som avbryter lærlingtida si uavhengig av ungdomsretten.**
- **Styrke samarbeidet mellom skole og bedrift for å kunne tilby alternative opplæringsløp med større vekt på læring i bedrift.**
- **Sikre utdanning, kompetanse og lærlingplasser i tradisjonshåndverk.**

Livslang læring

Med høy omstillingstakt i arbeidslivet vil mange arbeidstakere trenge ny eller oppdatert kunnskap eller etter- og videreutdanning til nytt arbeid. En grunnopplæring med god læring og gode basisferdigheter blir viktigere, og vil også være grunnleggende for å sikre at den enkelte kan tilegne seg ny kunnskap gjennom et langt arbeidsliv. Ved å tilby modulbaserte fag i videregående skole, kan voksne fullføre fag de mangler og bygge på sin eksisterende kompetanse til nytt fagbrev.

For å legge til rette for at dagens arbeidstakere kan tilbys omskolering, etter- og videreutdanning, må videregående skoler, fagskoler, høyskoler og universiteter tilby dette i tillegg til utdanning innenfor dagens fag- og gradsstruktur.

Livslang læring er også nødvendig for å fremme god integrering, utvikle demokratiet og bekjempe ulike former for utenforskap. Senterpartiet mener det skal tilrettelegges for livslang læring gjennom styrking av desentraliserte og varierte voksenopplæringstilbud.

3.1 Høyere utdanning

Senterpartiet er opptatt av at UiT Norges arktiske universitet og Samisk høyskole skal ha en høy standard på all sin forskning og utdanning. Det er viktig at institusjonene er kjent med næringslivets og samfunnets behov for utvikling av høyere kompetanse. Utdanning,

veiledning og forskning som tilpasses disse behovene er sentrale betingelser for samfunnsutviklingen i fylket.

Senterpartiet vil arbeide for at fylkeskommunen bidrar til at høyere utdanning kan desentraliseres, slik at videreutdanning og kompetanseheving kan bli rimeligere for både deltakere og oppdragsgivere, og faktisk mulig å gjennomføre ved studiesentre i Finnmark. Blant annet kan bredbånd og IKT/nettilbud gjøre dette relativt enkelt å få til gjennom etablert infrastruktur og systemer som kommunene samarbeider om. Institusjonene i Finnmark har fortsatt en vei å gå når det gjelder å se at alt ikke trenger å skje på campus, og at kommuner, næringsliv og innbyggerne kan og skal ha innflytelse på etterspørselen av tilbud. Senterpartiet vil arbeide for å stimulere til samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og etablerte strukturer for utvikling av lokale læringsarenaer og studiesentre i distriktene. Målet er å gi flere mulighet å ta etter- og videreutdanning på hjemstedet eller nært der de bor.

Vi vil:

- **Styrke høyere utdanning for å sikre kompetent arbeidskraft i fylket.**
- **Arbeide for desentralisert og distribuert utdanning i distriktene gjennom flere og styrkede campuser og studiesentre for å gi flere mulighet å ta etter- og videreutdanning der de bor.**
- **Stimulere til god kommunikasjon og bedre samhandling mellom universitet/høgskole, kommuner og næringsliv for å nå målene om en styrket høyere utdanning og flere desentrale studietilbud.**
- **Jobbe for at det etableres politiutdanning ved den samiske høgskolen i Kautokeino.**
- **Utvikle kompetansesenteret i Kirkenes.**
- **Arbeide for å tilby flere forkurs i fylket som kvalifisering til høyere utdanning.**

KAPITTEL 4

KULTUR, IDRETT, FOLKEHELSE OG FRIVILLIGHET I HELE FINNMARK

Senterpartiet anser vår flerkulturelle arv fra de «tre stammers møte» som en styrke. Vi ønsker å ivareta og videreutvikle den levende folkekulturen vi har i fylket ved å legge til rette for kunst- og kulturarrangementer.

Senterpartiet vil ha et levende kulturliv med sterke kulturinstitusjoner og god talentutvikling. Det må legges til rette for et mangfold av kulturaktiviteter og kulturuttrykk.

De kommunale kulturskolene er viktige. Målet er at alle barn som ønsker det skal få tilbud om plass i kulturskolen til en rimelig pris.

I løpet av de siste årene har det blitt enda tydeligere hvor viktig den digitale formidlingen av kunst og kultur er. Det er viktig å stimulere til økt samarbeid og utvikling av gode løsninger for digital formidling av kultur og å gjøre kultur og historie tilgjengelig for nye grupper.

En bred og sterk frivillig sektor

Frivillige organisasjoner er bærebjelker i lokalsamfunnet. De tilbyr opplevelser og sosiale aktiviteter på tvers av sosiale skillelinjer og skaper viktige fellesskapsarenaer. Frivillige organisasjoner yter et betydelig økonomisk bidrag til samfunnet gjennom sin tjenesteproduksjon og stor ulønnet innsats. Idrett og fritidsaktiviteter er også viktige ingredienser for en god folkehelse og livsglede. Senterpartiet ønsker å videreutvikle Finnmark med en stolt identitet og et sterkt samhold. Vi mener at fylkeskommunen bør gis et større kulturpolitisk ansvar.

Vi vil:

- **Etablere flere kulturelle møteplasser i fylket, der fellesrom og fellesområder skal være med i planleggingen av utearealer, boligområder og offentlige bygg.**
- **Sikre at alle kommuner tilbyr innvandrere og innflyttere et introduksjonsmøte med frivilligheten som finnes lokalt.**
- **Sikre gode rammevilkår for bygde- og folkekulturen, der lokalt initiativ og engasjement belønnes.**
- **At profesjonell kunst og kultur gis arenaer og utviklingsmuligheter**
- **At samisk, kvensk og finsk språk benyttes aktivt i kulturformidlingen.**
- **Styrke grenseoverskridende samarbeid med våre naboland.**
- **Yte tilskudd til kulturarrangement som fungerer som gode møteplasser på tvers av både generasjoner og kommunegrenser.**
- **Støtte forskning og formidling på samisk, kvensk og norsk om bonde- og kystkulturen vår.**
- **Støtte forskning og formidling om den nordnorske krigs- og gjenreisningshistorien.**
- **Stimulere til grenseløst samarbeid mellom kommuner og fylker for å styrke kultursektoren i fellesskap.**
- **Styrke kunst- og kulturformidling rettet mot skoler og barnehager. Særlig er det viktig å få økt den nasjonale satsinga på den kulturelle skolesekken.**

Kulturinstitusjoner og virksomhet

Senterpartiet ønsker å styrke bibliotekene og museene, og legge til rette for forskning på og formidling av kulturarven vår. Fylkeskommunene og Sametingets rolle i kulturminnevernet må styrkes, og vi ønsker økt fokus på kystkultur, fartøyvern, polaraktiviteter og samisk og kvensk kulturminnevern og museumssatsing.

Vi vil:

- Legge bedre til rette for samarbeid mellom kulturskoler og frivillige lag og organisasjoner.
- Følge opp «Bååstede», tilbakeføringsprosjektet for samisk museumsmateriale, og jobbe for en nødvendig utbygging av magasin- og utstillingslokaler ved de samiske mottakerinstitusjonene.
- At Alta museum opprettholder sin unike posisjon som verdensarvsenter for bergkunst.
- Sikre etablering og drift av nytt verdensarvsenter for Struves meridianbue i Hammerfest og Kautokeino.
- Styrke folkebibliotekene og øke tilgjengeligheten for alle brukergrupper.
- At ansatte på kulturinstitusjoner også skal fungere som inspiratorer for kulturaktiviteter i distriktene.
- At profesjonell, samisk og kvensk kunst og kultur gis arenaer og utviklingsmuligheter.
- Utvide og styrke utdanningstilbudet innen kunst og kultur, herunder også samisk kunst og kultur.
- Støtte utviklingen av kulturinstitusjonenes rolle i møtet med reiselivsnæringen.
- Styrke lokal kultur gjennom ulike prosjekter som f.eks. Fotefar i nord og Kirkegårdskultur.
- Jobbe for å få realisert et nytt samisk kunst- og kulturmuseum i Karasjok.
- Støtte arbeidet med å opprette et samisk språk- og kompetansesenter i Sør-Varanger.

KAPITTEL 5.

HELSE OG OMSORG I HELE FINNMARK – BEREDSKAP, TRYGGHET OG LIKEVERDIGHET

Likeverdige tjenester og trygghet til hele befolkningen er et grunnleggende prinsipp. For Senterpartiet er det en selvfølge at Finnmark skal ha et like godt helsetilbud som resten av landet. Akutt- og intensivberedskap, barn og unge, kvinnehelse, rus- og psykiatriomsorg, tannhelse, praksis og utdanning, forebygging i stedet for reparasjon og fleksible ordninger for pasienttransport blir særlig viktige innsatsområder for Finnmark Senterparti i årene som kommer.

I ei tid hvor både sykehusene og den kommunale helse- og omsorgssektoren er under sterkt press på grunn av mangel på fagfolk og økte kostnader, vil Finnmark Sp stå opp for dagens desentraliserte helsetilbud. Vi støtter Finnmarkssykehuset og dagens sykehusstruktur. Vi vil beholde alle etablerte tjenester i fylket og gradvis forsterke disse. Og vi vil jobbe for en enda bedre samhandling mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene, der brukeren/pasientens beste alltid står i fokus. Kvaliteten på helsehjelpen vi mottar skal være like god uavhengig av bosted, og faktiske forskjeller i kommunikasjoner og reiseavstand må utliknes så langt det lar seg gjøre.

Finnmark Senterparti vil aktivt forsvare Stortingets vedtak fra 2020 om at akuttssykehuset for Øst-Finnmark skal være en intensivvirksomhet på nivå 2. Vi kan ikke akseptere at Finnmarkssykehuset tvinges til å gjøre innsparinger som medfører at Kirkenes sykehus ikke lenger vil være i stand til å ta imot alvorlig skadde pasienter. På nivå 2 (også kalt sengekategori 3) har sykehuset en bemanning for å ivareta én pasient på respirator til enhver tid samtidig som sykehuset kan overvåke og behandle andre pasienter. Gitt avstandene til Hammerfest og Tromsø, er dette helt nødvendig for å ivareta folks helse og trygghet. Finnmark Sp krever derfor at Helse Nord og Finnmarkssykehuset finansieres opp slik at Kirkenes sykehus kan bestå som fullverdig akuttssykehus for befolkningen i Øst-Finnmark. Vi mener også at landingsplass for helikopter og annen infrastruktur ved sykehuset må ferdigstilles uten ytterligere forsinkelser.

Finnmarks spesielle utfordringer når det gjelder avstander, vær/klima og kommunikasjoner gjør at ikke bare sluttjenestene, men også praksisplasser og utdanningstilbud må være spredt på flere steder. Dette gir en bedre, mer variert og mer realistisk opplæring, styrker flere institusjoner og kommuner samtidig, og gjør at både studenter og folk som allerede er i jobb i større grad kan bo hjemme under videreutdanning og spesialisering. Dette igjen styrker rekrutteringa til både kommunehelsetjenesten og sykehusene, og kan bidra til at flere ansatte får økt bli-lyst i jobben. Finnmark Senterparti ønsker at UiT Norges arktiske universitet skal opprette flere helsefaglige studietilbud i fylket, og vi vil jobbe for at flere videregående skoler skal tilby forkurs for avangselever som trenger å bedre enkeltkarakterer for å kvalifisere seg til helsefaglig utdanning (eksempelvis sykepleie). Vi vil også legge til rette for flere praksis- og utdanningsplasser ved fylkets tannhelseinstitusjoner.

Vi vil:

- Opprettholde dagens akuttberedskap ved sykehusene i Hammerfest og Kirkenes.
- Videreføre intensivberedskapen på nivå 2 ved Kirkenes sykehus i tråd med Stortingets vilje.
- Opprettholde fødeavdelingene i Hammerfest og Kirkenes og fødestua i Alta.
- Etablere følgetjeneste (jordmor) i alle kommuner, og utvide følgetjenesteordningen til å omfatte alle fødende med mer enn 60 minutters reisetid til fødeinstitusjonen.
- Styrke ambulansetjenesten og innføre lovfesta mål for responstid. Hjemmevaktordningen i ambulansetjenesten må utvikles og stasjonær vaktberedskap etableres.
- Forbedre rus- og psykiatribehandlingen, inkludert bygge opp flere forebyggende tiltak og et bedre ettervern med tilrettelagt oppfølging på hjemstedet over tid.
- Jobbe for gratis tannhelsetjenester for alle dekket av folketrygden.
- Etablere flere praksis- og studieplasser innen tannhelse i fylket.
- Forsterke innsatsen mot mobbing blant barn og unge.
- Bedre tilbudet til unge som sliter med psykiske vansker.
- Arbeide for at det opprettes flere helsefaglige utdanningstilbud i fylket (heltid, deltid og samlingsbasert).
- Etablere forkurs på flere videregående skoler for karakterforbedring og kvalifisering/opptak til helsefaglige studietilbud i fylket.
- Justere regelverket som Pasientreiser praktiserer i dag slik at dette blir mer fleksibelt og tilpasset virkeligheten i Finnmark med lange avstander, få reisemidler og mye vær/klima slik at pasientene påføres færrest mulig ekstrabelastninger og ulemper.
- Jobbe for at alle med samisk og kvensk som morsmål skal kunne få nødvendig helsehjelp på sitt eget språk slik at behovet for tolk og kommunikasjon via tredjeperson i sårbare situasjoner minimeres.
- Støtte opp under frivillig sektors innsats for en bedre og mer individuelt tilpasset eldreomsorg.
- Oppfordre alle kommuner til å låne ut møte- og øvingslokaler til frivillige organisasjoner gratis.
- Legge til rette for turstier og naturopplevelser i hele fylket for bedre folkehelse og økt trivsel.
- Etablere permanent luftambulanshelikopter stasjonert ved Kirkenes sykehus og ferdigstille helikopterlandingsplassen.
- Jobbe for at dagens foretaksmodell for sykehusene endres.
- Jobbe for en raskere utbygging av mobil-, GPS- og nødnettet i hele fylket.

KAPITTEL 6. KLIMA, MILJØ OG RESSURS- FORVALTNING I HELE FINNMARK

6.1 Klima og Miljø

Senterpartiet mener at naturen skal forvaltes slik at vi overbringer den til neste generasjon i bedre stand enn den var når vi overtok. Denne tankegangen legger vi til grunn for all vår politikk.

Senterpartiet bygger sin politikk på prinsippet om bærekraftig utvikling. En bærekraftig utvikling møter dagens behov uten å true framtidige generasjoners mulighet til å oppfylle sine behov, og tar vare på livets mangfold på jorda.

Senterpartiet har en sterk tro på forvaltertanken; gjennom god forvaltning, basert på kunnskap, skapes de beste resultatene. Mange av de verdiene vi i dag verner om er et resultat

av god forvaltning. Denne tradisjonen vil vi slå ring om og bygge videre på. Tiltak mot forurensing må ta utgangspunkt i at den som forurenses skal betale, og Senterpartiet mener det er viktig å sette miljøutfordringene på dagsorden i langt større grad enn hva som er tilfelle i dag.

Klimaendringene skjer enda hurtigere i arktiske strøk enn i sørligere deler av landet. Det er derfor ekstra viktig i Finnmark både med klimatiltak som begrenser utslipp av klimagasser, og tiltak som kan bidra til å binde karbon fra atmosfæren.

Miljø- og klimakompetansen som finnes i Finnmark, både i befolkningen generelt og i bedrifter og institusjoner spesielt, skal anerkjennes og gis en posisjon i det nasjonale og internasjonale ordskiftet. Senterpartiet vil arbeide aktivt for videre satsing og samhandling som styrker vår miljø- og klimakompetanse, sett i sammenheng med nasjonale satsinger og vår posisjon i Arktis.

Vi vil:

- **Jobbe for videreutvikling av våre kompetansemiljøer, med spesielt ansvar for forskning på klima- og miljøproblematikk i nordområdene.**
- **Styrke og videreutvikle nasjonale og internasjonale møteplasser som også har fokus på klima og miljø i nordområdene, eksempelvis «Arctic Frontier».**
- **Sette i verk tiltak for å kartlegge og beskytte det biologiske mangfoldet i havet, og at landet benytter den sterke kompetansen i nord ved kartlegging av risikospørsmål knyttet til marine og arktiske økosystemer.**
- **Bruke kompetansemiljøet i fylket for å bidra til at fylkeskommunen kan ha en pådriverrolle i arbeidet for å begrense forurensing på tvers av landegrensene.**
- **Ta vare på kulturlandskapet ved at landbrukspolitikken gjør det mer attraktivt å utnytte lokale ressurser i matproduksjonen.**
- **Kreve at overvåkingen av utsatte hav- og kystområder styrkes gjennom optimal utnyttelse av sivile og militære kapasiteter til overvåkning og beredskap. Senterpartiet vil arbeide for en langt bedre oljevernberedskap langs kysten av Nord-Norge.**
- **At regionalt forsknings- og utviklingsarbeid får støtte til en bedret miljø- og ressursforvaltning.**
- **At kollektivtilbudet gjøres mer fleksibelt der de største miljøgevinstene kan hentes.**
- **Legge til rette for satsing på miljøvennlige transportløsninger.**
- **Videreutvikle samarbeidet gjennom fylkeskommunens initiativ til etablering av nettverket «Klimapartner».**

6.2 Rovviltforvaltning

Senterpartiet vil ha en rovviltforvaltning som er forankret i lokalsamfunnene og som sikrer artsmangfoldet gjennom en felles nordisk rovdyrforvaltning. En aktiv bruk av utmarka er mange steder i ferd med å bli ødelagt på grunn av en feilslått rovdyrpolitikk. Bruk av utmarka til beiting er en miljøvennlig form for matproduksjon som også er viktig for å opprettholde det biologiske mangfoldet.

Dagens rovdyrpolitikk undergraver tilliten mellom forvaltning og lokalsamfunn. Senterpartiet vil ha en mer lokal forvaltning. De som kjenner problemene på kroppen, må også ha innflytelse over hvordan den praktiske forvaltningen skal være. Uttak av skadedyr er stor-samfunnets oppgave, og uttaket må skje effektivt når fellingstillatelse er gitt.

Vi vil:

- **Styrke myndigheten til de regionale rovviltnemdene.**
- **Arbeide for en aktiv forvaltning av ørnebestandene.**
- **Sørge for at bestandsmålene for fredet rovvilt ikke overskrides.**
- **At uttak av havørn skal kunne gjøres som forebyggende tiltak der man har store tap.**
- **Sørge for raskt og effektivt uttak ved skadefelling.**
- **At når kvoter for uttak av rovvilt er fastsatt, så skal disse faktisk tas ut. Det skal iverksettes ekstraordinære tiltak der ordinær lisensjakt ikke er tilstrekkelig.**
- **Arbeide for at lokal og erfaringsbasert kompetanse blir sterkt vektlagt som kunnskapsgrunnlag for rovviltpolitikken.**
- **Få utredet konsekvensene av predasjon på laks i sjøen og elvemunninger.**

6.3 Finnmarkseiendommen (FEFO)

Finnmarkslovens formål er «å legge til rette for at grunn og naturressurser i Finnmark forvaltes på en balansert og økologisk bærekraftig måte *til beste for innbyggerne i Finnmark og særlig som grunnlag for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv*». Finnmarkseiendommen (Finnmárkkkuopmodat) er «et eget rettssubjekt med sete i Finnmark som skal forvalte grunn og naturressurser mv. som den eier i samsvar med lovens formål og reglene i loven her for øvrig».

Vi vil:

- At FEFO skal være en pådriver for kommunalt eierskap til grunnen der det er formålstjenlig for innbyggerne i de enkelte kommunene.
- At FEFO skal lytte til signalene fra Finnmarks befolkning. Det skal være et forvaltningsorgan til beste for alle innbyggere i fylket, ikke bidra til splittelse og konflikter.
- At FEFO skal være en sentral og aktiv aktør i lokal næringsutvikling.
- At FEFO skal bidra til idretts- og kulturarrangementer.
- At FEFO skal være en aktiv aktør i å tilrettelegge for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv.
- At FEFO sammen med lokalt landbruk og næringsliv skal bidra til at det etableres produksjon av biobrensel i Finnmark.
- At småviltjakta reguleres og Finnmarks befolkning gis fortrinnsrett.
- At elgjakt i Finnmark fortsatt skal forbeholdes lokalbefolkningen.
- At FEFO gjennomgår sin praksis med avvirkningsavgift og nivået på festeavgift for jordbruksfester med sikte på at praksisen tilnærmer seg jordbruksfester på statsgrunn. FEFO skal ikke være prisdrivende.
- At FEFO skal være en profesjonell eiendomsforvalter som er effektivt organisert og som sikres god handlekraft og effektive styrings- og forvaltningsverktøy.
- At FEFO må ta mer hensyn til lange forvaltningstradisjoner i Finnmark.

KAPITTEL 7.

MANGFOLDIGE FINNMARK

Den harde fornorskingspolitikken har hatt store konsekvenser for befolkningen i Finnmark og skapt store sår som ennå ikke har fått gro. Samene og kvenene opplevde overgrep, diskriminering, usynliggjøring og stor urett på mange måter. Vi har alle et ansvar for at alle skal kunne ta vare på og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt næringsliv og sitt samfunnsnivå. Senterpartiet vil at Sametinget skal ha et hovedansvar for å utvikle samisk språk, kultur, næringer og rettigheter på samenes eget grunnlag. Lov om konsultasjoner skal sikre at samiske interesser blir ivaretatt i arbeidet med beslutninger som berører dem. Senterpartiet i Finnmark mener det er viktig å beholde og videreutvikle et godt samarbeid med Sametinget, få til gode prosesser og sammen løse mange av utfordringene i landets største samiske region. Lokalt har språksentrene stor betydning for å ivareta og styrke den samiske og kvenske kulturen.

Vi vil:

- **Styrke rammevilkårene for næringsutøvelse i samiske bosettingsområder.**
- **Sikre tradisjonelle rettigheter til fiske for befolkningen i de sjøsamiske områdene.**
- **Bevare og videreutvikle landbruket i de samiske kjerneområdene.**
- **Aktivt støtte opp om det samiske og kvenske sivilsamfunnet og deres organisasjoner.**
- **Styrke arbeidet for de samiske språkene og for kvensk – særlig ved å styrke Sametinget, språksentrene og det kommunale ansvaret for dette.**
- **Følge opp handlingsplanen for samiske språk og stortingsmeldingen om samepolitikken. Samisk og kvensk språkopplæring i skoler og barnehager må styrkes, og elever i samiske områder må kunne velge samisk i stedet for sidemål.**
- **Styrke kulturminne- og museumsarbeidet.**
- **Arbeide for at det utdannes flere helse- og sosialarbeidere med samisk språk- og kulturkompetanse og sikre tilgangen på samiske tolker ved helseinstitusjoner.**
- **Få til et godt samarbeid med Sametinget for å oppfylle samelovens språkregler i alle deler av tjenestene og forvaltningen av Finnmark, samt få til gode prosesser og løsninger sammen for å oppfylle punktene i avtalen med Finnmark fylkeskommune.**

KAPITTEL 8.

UNGDOM I HELE FINNMARK

Ungdommen er Finnmarks framtid. Senterpartiet vil arbeide for at hver enkelt opplever å mestre og lykkes i sitt liv.

Senterpartiet vil gjøre det mer attraktivt å bo i Finnmark. Det skal være enkelt å etablere næring, og vi skal ha gode utdanningstilbud. Vi vil bidra til å skape positive holdninger og en inkluderende kultur, ha gode tilbud innen psykisk helse, og legge til rette for fysisk aktivitet. Det skal være muligheter for å utvikle talenter, både kunstnerisk og sportslig. Vi skal bidra til et grønnere miljø og et inspirerende ungdomsmiljø. Vi vil bygge et framtidretta fylke som ungdom ønsker å bo i etter endt utdanning.

Vi vil:

- Videreføre ordningen med elev- og lærlingeombud i det nye fylket.
- Ha en skolehelsetjeneste som samhandler med elevene for å gi dem best mulig støtte i deres videre utvikling. Elever som bor på hybel må vies særlig oppmerksomhet, dette er et viktig tiltak i et fylke med en stor andel borteboere og høyt frafall i den videregående skole.
- Ha ei målsetting om at alle elever i Finnmark skal få erfaring fra elevbedrift og ungdomsbedrift i løpet av grunnskolen og den videregående skolen.
- Bidra til at fylkeskommunen skal være en pådriver for at trafikk- og kjøreopplæring skal være et undervisningstilbud på videregående skoler i fylket.
- Arbeide for at kommunene realiserer flere ungbo-prosjekter, slik at det blir lettere for ungdom å komme seg inn på boligmarkedet.
- At skoleungdom må få samme reisebetingelser i fylket, uavhengig av bo- og studiested.
- Arbeide for et godt kollektivtilbud med godt rabatterte ungdomspriser.
- I samarbeid med kommunene styrke rådgivningstjenesten på ungdomstrinnet, slik at ungdom kan få god veiledning når de skal velge videregående opplæring.
- At veiledning om videre vegvalg til høyere utdanning skal starte det første året i videregående skole.
- Gjennom omfattende holdnings- og informasjonsarbeid på de videregående skolene bidra til at ungdom velger bort narkotika og andre rusmidler.
- Jobbe for gratis tannhelsetjeneste for unge og studenter.

- **Videreføre og videreutvikle ungdommens fylkesting som en møteplass mellom ungdom og politikere, der ungdom skal være med å sette dagsorden for å kunne skape sin egen framtid.**
- **Stimulere til at ungdom kan flytte hjem etter endt utdanning. Det skal være et bredt tilbud av lærlingplasser, traineeordninger og jobber i hele fylket.**
- **At teoridelen til sertifikatet kan tas på lensmannskontor eller servicekontor i kommunene.**

KAPITTEL 9. FORSVARET I NORD

Finnmark er Norges viktigste forsvarsfylke, og i en særlig posisjon slik situasjonen har vært i Europa siden februar 2022. Senterpartiet er tilhenger av et folkeforsvar som er til stede i hele landet. Målet for forsvars- og sikkerhetspolitikken er å hevde norsk suverenitet, sikre nasjonale interesser og medvirke til å sikre internasjonal stabilitet. Landets rike ressurser på kontinentalsokkelen og i havområdene stiller krav til forsvars- og sikkerhetspolitikken. Senterpartiet står fast ved at Nordområdene forblir Norges viktigste strategiske satsingsområde. Tilstedeværelse i nord vil derfor være av de viktigste nasjonale oppgavene for Forsvaret. Dette gjelder både for Hæren, Heimevernet, Sjøheimevernet, Luftforsvaret og Sjøforsvaret. Senterpartiet er opptatt av å beholde- og videreutvikle dagens basestruktur i nord for Forsvaret.

Senterpartiet mener Norge fortsatt skal basere sin forsvars- og sikkerhetspolitikk på medlemskapet i NATO og aktivt arbeid i FN. Prioritering og ressursbruk ved utenlandsoppdrag skal ikke gå på bekostning av Forsvarets primæroppgave.

Norge må ha et nasjonalt og selvstendig forsvar med egnede kapasiteter på land, i luft og på sjø. Landforsvaret med sine soldater på bakken spiller i de fleste konflikter hovedrollen. I Forsvarets omstillingsarbeid er det avgjørende at Hæren utvikles videre til å bli en moderne landstyrke som kan fylle sin viktigste funksjon – førstelinjeforsvaret. Det er strategisk viktig å sikre tilstedeværelsen og kampkraften i Finnmark og Troms.

Bærebjelken i folkeforsvaret er verneplikten. Senterpartiet mener at verneplikten gir en demokratisk basis for Forsvaret som sikrer rekrutteringsbasen, og vi mener det er nødvendig å øke antallet som gjennomfører verneplikten.

Et velfungerende Heimevern er særlig egnet til å møte endringene i et uoversiktlig trusselbilde. Dette krever at Heimevernet må være landsdekkende, fylkesdekkende og desentralisert.

Senterpartiet er opptatt av at fylkeskommunen sammen med forsvarskommunene skal arbeide for å legge til rette for en sterk tilstedeværelse av Forsvaret i Finnmark. I tillegg at fylkeskommunen sammen med forsvarskommunene arbeider aktivt for å legge til rette for regional næringsutvikling med utgangspunkt i Forsvarets tilstedeværelse, basert på totalforsvarskonseptet. Militært perso-

nell fra våre allierte bidrar med stor aktivitet i nord. En viktig del av deres aktivitet er å øve, teste utstyr og materiell under krevende forhold, i samarbeid med norske styrker. Vi vil legge til rette for etablering av flere selskaper som leverer til forsvarsindustrien i forsvarskommunene, slik at de kan teste produkter og legge større deler av sine utviklingsenheter til disse områdene. Senterpartiet er opptatt av at fylkeskommunen skal etablere en fast forsvarskoordinator som sammen med kommunene skal legge til rette for faste møteplasser og formalisert samarbeid mellom Forsvaret, forsvarskommuner og andre samfunnsaktører i fylket gjennom en egen samarbeidsavtale. Noe som er viktig for styrket beredskap, informasjonsdeling og koordinering med utgangspunkt i totalforsvaret.

Vi vil:

- **Sikre et sterkt forsvar som er rustet for sin hovedoppgave: forsvaret av norsk territorium.**
- **Opprettholde baser i nord i henhold til våre prioriteringer i langtidsplanen for Forsvaret.**
- **Øke bevilgningene til Forsvaret til minimum 2 % av BNP innen 2027.**
- **Etablere en samarbeidsavtale mellom fylkeskommunen, forsvarskommunene og Forsvaret.**
- **Etablere en fast forsvarskoordinator i fylkeskommunen.**
- **Etablere en større satsing på næringsutvikling i forsvarskommunene basert på Forsvarets tilstedeværelse og alliert trening.**
- **At fylkeskommunen skal inngå et tettere samarbeid med Forsvaret om desentraliserte utdanningstilbud i fylket, nær Forsvarets avdelinger i forsvarskommunene.**
- **Samarbeide med forsvarskommunene for å sikre flere fastboende forsvarsansatte og økt bosetting av forsvarsfamilier med attraktive boforhold i Finnmark.**
- **Sikre at gjenoppbyggingen av Porsangmoen (kavaleribataljon) videreføres med stridsvognkapasitet.**
- **At Sjøheimevernet gjenoppbygges og moderniseres.**
- **Styrke Forsvaret med moderne utstyr, våpen og godt trent personell.**

9.1 Trygghet for folk

Senterpartiet arbeider for å øke beredskapen i Norge og i nord. Dette er en viktig satsing som må videreføres.

Mange lokalsamfunn og industribedrifter er svært sårbare på grunn av manglende back-up løsninger for kraftforsyning. I det grønne skiftet blir el-nettet stadig mer belastet og sårbart. Det må i tillegg til forsterking også etableres alternativ forsyning når el-nett faller ut.

Vi vil:

- Lovfeste responstida for ambulansetjenestene i hele Finnmark og innføre maksimal reisetid til legevakt.
- Styrke lokalsykehusene og sikre økt samspill med kommunehelsetjenesten for en bedre lokal beredskap.
- Sørge for lokalt og tilstedeværende politi i hele Finnmark, og at lokalkunnskap og språkkunnskap vektlegges som meget viktig både i det forebyggende arbeidet og for å øke beredskapen generelt.
- At politiets responstid skal reduseres i hele landet. Finnmark geografiske utstrekning og avstander må derfor hensyntas når politistillinger skal fordeles.
- Styrke redningshelikopterbasen på Banak for å styrke beredskapen i nord.
- Sikre landingsplass for redningshelikoptre ved sykehusene i Finnmark.
- Endre lovgivningen slik at myndighetene også i fredstid kan pålegge private virksomheter som eier og drifter el-forsyning å iverksette beredskapstiltak som er nødvendig i krisesituasjoner.
- Sikre og videreutvikle den regionale/lokale veterinærtjenesten, da denne har en nøkkelrolle i beredskap for dyrehelse og mattrygghet i Finnmark.
- Sørge for mat-bufre i Finnmark (sirkulasjonslagre).
- Sikre at beredskapen er forsvarlig på flere språk i et flerspråklig samfunn som vårt.

KAPITTEL 10. INTERNASJONALT ARBEID I FINNMARK

10.1 Nordområdene, urfolkssamarbeid og nordisk samarbeid

Finnmark har hatt lange tradisjoner for et Barentsamarbeid, som hadde som intensjon å skape tettere et samarbeid innen Barentsregionen. Samarbeidet mellom folk i regionen går flere århundrer tilbake i tid, da man hadde Pomorhandel mellom folk i Nord-Norge og befolkningen på russisk side helt øst til Arkhangelsk og omkringliggende områder.

Etter Russlands invasjon av Ukraina i februar 2022 er det ikke noe samarbeid med Russland. Senterpartiet mener derfor at det er enda viktigere for Finnmark å fortsette og utvikle samarbeidet mellom Norge, Finland og Sverige. Et nordisk samarbeid er veldig viktig for nordområdene.

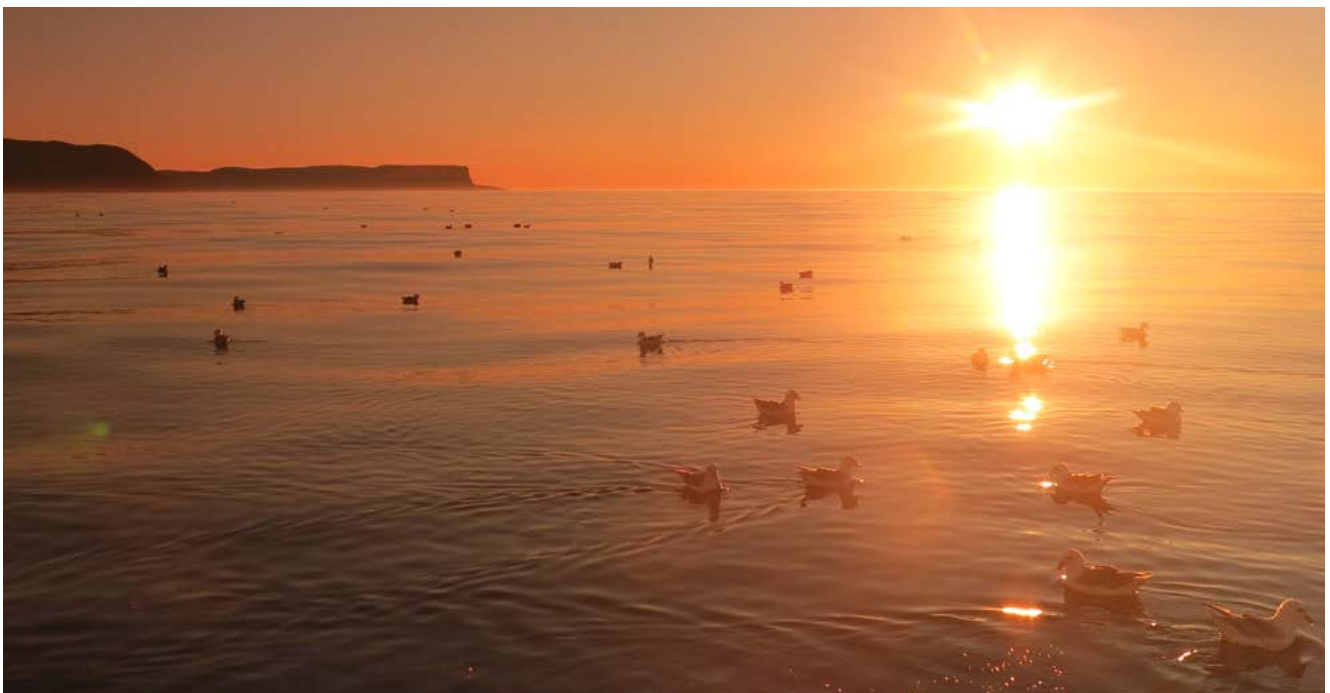

I urfolkssamarbeid har Norge en viktig rolle, og vi har og har hatt sentrale internasjonale verv og funksjoner. I FNs tiår for urfolksspråk er Norge i styringsgruppa. Det er òg et sterkt utdannings- og forskningssamarbeid mellom urfolk gjennom de samiske videregående skole- og Sami Allaskuvla/Samisk høgskole.

Skal Finnmark og Nord-Norge fremstå som en premissleverandør for utviklingen i nordområdene, er vi nødt til å samarbeide tett om dette i landsdelen. Hvis vi ikke lykkes med det, er det en reell fare for at aktører med forankring i Nord-Norge ikke vil være med på å styre utviklingen i nord. Vi må derfor jobbe aktivt for å finne gode samarbeidsmodeller mellom fylkene til beste for landsdelen.

Vi vil:

- **At den regionale nordområdepolitikken skal utformes gjennom et levende regionalt samarbeid.**
- **At samarbeidet mellom de nordnorske fylkene må videreutvikles og styrkes til beste for hele landsdelen, da vi har sterke felles interesser i å samarbeide tett, også overfor og i lag med de andre nordiske landene.**
- **Flytte makt og ansvar fra nasjonalt nivå til fylkene og kommunene.**
- **At desentralisering og regionalisering må inngå som en del av nordområdesatsingen, og at nye oppgaver innenfor næringsutvikling, regional planlegging, samferdsel, miljø og kultur skal styrke landsdelens utviklingskraft.**
- **Styrke og løfte urfolkssamarbeidet videre basert på anerkjennelse av tradisjonskunnskapen som urfolk besitter om naturbaserte næringer, matsystemer, klimatilpasning og ivaretagelse av natur og miljø.**
- **Gi samisk ungdom muligheter til erfaringsutveksling, studiemuligheter og kompetansebygging i samarbeid med andre urfolksungdom.**

TILBAKE TIL INNHOLD

